वर्णने—'वज्रपञ्जरमिति शरणागतैः, अम्बरविवरमिति वातिकैः' इत्यादिश्चातिशयोक्तेर्विविक्तो विषयः । इह च रूपकालंकारयोगः ।" वस्तुतस्तु—'अम्बरविवरं–' इत्यादौ भ्रान्तिमत्त्वमेवेच्छन्ति न रूपकम्; भेदप्रतीतिपुरःसरस्यैवारोपस्य गौणीमूलरूपकादिप्रयोजकत्वात् । यदाहुः शारीरकमीमांसाभाष्यव्याख्याने श्रीवाचस्पतिमिश्राः—'अपिच परशब्दः परत्र लक्ष्यमाणगुणयोगेन वर्तते इति । यत्र प्रयोक्तृप्रतिपत्त्रोः संप्रतिपत्तिः स गौणः, स च भेदप्रत्ययपुरःसरः' इति । इह तु वातिकानां श्रीकण्ठजनपदवर्णने भ्रान्तिकृत एवाम्बरविवराद्यारोप इति । अत्रैव च 'तपोवनमिति मुनिभिः कामायतनमिति वेश्याभिः' इत्यादौ परिणामालंकारयोगः ।

'गाम्भीर्येण समुद्रोऽसि गौरवेणासि पर्वतः ।'

इत्यादौ चानेकधोल्लेखे गाम्भीर्यादिविषयभेदः प्रयोजकः । अत्र च रूपकयोगः । 'गुरुर्वचसि, पृथुरुरसि, अर्जुनो यशसि—' इत्यादिषु चास्य रूपकाद्विविक्तो विषय इति । अत्र हि श्लेषमूलातिशयोक्तियोगः ।

स्तन्मूलकः । सभ्यानां नानात्वप्रत्यय एव विच्छित्तिविशेष इति भावः ॥ **अम्बरविवर**माकाशावकाशः ॥ रूपकस्य भेदप्रतीतिपुरःसरत्वे हेतुमाह—**गौणीमूलेति** । गौणी सादृश्यलक्षणा मूलमस्येत्यर्थः । **रूपकादिप्रयोजकत्वादिति** । रूपकादिस्वरूपत्वादिति तात्पर्यम् ॥ गौण्या लक्षणाया भेदप्रतीतिपुरःसरत्वे प्राचीनसंवादमाह—**यदाहुरिति** । परशब्द उपमानाभिधायकः शब्दः । **परत्र** उपमेये **लक्ष्यमाणगुणयोगेन** प्रतीयमानसाधारणधर्मसंबन्धेन । **यत्र** यस्मिन्सति **प्रयोक्तृप्रतिपत्त्रोः** वक्तृश्रोत्रोः **संप्रतिपत्तिः** प्रमात्मकसादृश्यज्ञानं स गौणः । शब्दव्यापार इत्यर्थः । स च वक्तृतात्पर्यज्ञानविशेषरूपशब्दव्यापारश्च ॥ प्रकृते रूपकवैधर्म्यं दर्शयति—**इह त्विति** । **भ्रान्ति**कृतो विशेषदर्शनजन्यः । अत्रैव श्रीकण्ठजनपदवर्णन एव **परिणामालंकारयोग इति** । आरोप्यमाणयोस्तपोवनकामायतनयोस्तपःकामरूपप्रकृतप्रयोजनोपयोगित्वात्परिणाम इति भावः ॥ विषयभेदेनोल्लेखमुदाहरति—**गाम्भीर्येणेति** । 'कामदत्वाच्च लोकानामसि त्वं कल्पपादपः ॥' इत्युत्तरार्धमस्य ॥ अत्रैकस्य पुंसो हेतुभेदेन समुद्राद्यनेकरूपेणोल्लेखः ॥ **गुरुरिति** । गुरुर्विशालो जीवश्च । पृथुर्महान् वैन्यश्च । अर्जुनः शुक्लो धनंजयश्च । अत्रैकस्य पुंसो वक्षःस्थलाद्यवच्छेदेन गुरुत्वाद्यनेकरूपेणोल्लेखः ॥ अपह्नुत्यलंकारमाह—